

Михайло Лукашук

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНИХ ДІЕСЛІВ ЯК КОГЕЗИВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У РІЗНИХ СТИЛЯХ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядається функціонування комунікативних дієслів як когезивних елементів у різних функціональних стилях у текстах Британського національного корпусу. Метою статті є спроба подання нового підходу до аналізу лексичних когезивних елементів та встановлення місця, яке займають комунікативні дієслова в системі елементів когезії тексту в різних функціональних стилях сучасної англійської мови. Значну увагу в розвідці сконцентровано над спостереженням за тим, як лексичні когезивні елементи поєднуються між собою та організовують текст. Комунікативні дієслова виступають елементами когезії як синонімічні повторення у текстах різних стилів: художньому, розмовному, та публіцистичному. Аналіз дозволяє встановити важливість лексики в процесі організації тексту та намітити нові перспективи в дослідженні лексичної когезії.

Ключові слова: комунікативні дієслова, когезія, когезивні елементи, повторення, функціональні стилі, лінгвістика тексту.

Дослідження когезивних елементів як частини лінгвістики тексту почалося з другої половини ХХ століття. Як пише І. Бехта «‘лінгвістика тексту’ – порівняно молода галузь мовознавства. ... Глобальна зацікавленість текстом і мовленнєвими умовами його функціонування, яка не спадає ось вже чотири десятиріччя, привела за цей період до виникнення цілого комплексу лінгвістичних і лінгвістично орієнтованих суміжних наук, які займаються вивченням того чи іншого аспекту тексту – мовленнєвої комунікації – цього воістину ‘лінгвістичного всесвіту’» [2, с. 571]. Проблема лінгвістики тексту мовознавці приділяють все більше уваги, і, зокрема, і зв'язності тексту, або когезії. У зарубіжному мовознавстві вивчення когезії почалося із публікації праці М. А. К. Гелідея та Р. Гасан «Когезія в англійській мові» у 1976. Л. В. Кравець пише, що «наприкінці 20 ст. коло питань, пов'язаних з вивченням

структури тексту, його онтології, описом параметрів та функцій, значно розширилося завдяки системному і різноаспектному лінгвістичному осмисленню у працях українських (О. Мороховський, В. Мельничайко, В. Кухаренко, Т. Радзієвська, І. Колегаєва, А. Мойсієнко, Ф. Бацевич, А. Загнітко, О. Селіванова, І. Кочан, М. Крупа, Г. Сюта, О. Горошко та ін.) та зарубіжних (В. Дресслер, Х. Ізенберг, П. Гартманн, Ц. Тодоров, Н. Енквіст, Т. Ніколаєва, Г. Золотова, В. Одинцов, І. Гальперін, Г. Солганик, О. Москальська, О. Падучева, Н. Валгіна) учених» [3].

Дослідження присвячені лексичній когезії набули розвитку у новому столітті [5; 6; 7; 10; 12]. Дж. Палмер зазначає, що «когезія – це спосіб, коли «внутрішня когеренція» з'являється в тексті за допомогою різних лінгвістичних засобів. Отже, це є текстовий продукт, що є результатом дії різних когнітивних та метакогнітивних процесів. Когезія може базуватися на синтаксисі а також на лексиці. Когезивні зв'язки повинні допомагати глобальній когеренції тексту... [11, с. 65-66].

Х. Ансарі та Е. Бабаї вказують, що «на мікро-структурному рівні увага звертається на якісні риси текстів, таких як пасивні системи та різні аспекти лексичної когезії (повторення, синоніми, та лексична варіація / щільність). А на макро-структурному рівні, якісні риторичні особливості такі як відношення простих речень у складних та інформативні / тематичні структури [5, с. 218]. Особливу увагу елементам лексичної когезії приділено у М. Хоуї [8; 9]. Він розглядає лексичні повторення, зокрема прості повторення [8, с. 52ff], коли слово повторюється у тексті, складні повторення [8, с. 55ff], коли лексичні одиниці мають або спільну лексему, або коли мають різні граматичні функції, наприклад, *human* та *humans*, у першому випадку – це прикметник, у другому – іменник. Т. Хрістіансен відзначає, що «М. А. К. Гелідей групує антоніми разом з синонімами у дискусії про лексичну когезію: *black/white, up/down, big/little*» [6, с. 232]. Крім повторень Хоуї також розглядає перифразу, просту [8, с. 62ff], коли, наприклад слово у контексті замінюється на інше, що семантично пов'язане з першим, наприклад, *volume* → *book*, та складну [8, с. 64ff]. С. В. Стрілецька зазначає, що «складна парафраза також має місце, коли одна лексична одиниця є комплексним лексичним повторенням іншої і одночасно простою парафразою третьої

лексичної одиниці. У цьому випадку складна парафраза спостерігається між другим і третім словом» [4, с. 235].

К. Гофман розглядає «когезивні зв'язки, що виступають у дискурсних відношеннях, можуть бути представлені частковими синонімами (напр. *horse – stallion*), подібними синтаксичними конструкціями (паралелізм), чи комплексними описами (перифраза) [10, с. 88].

Однак дослідженню комунікативних дієслів як елементів когезивних зв'язків не була приділена увага, що свідчить про актуальність такого дослідження. Отже, метою нашої статті є дослідити підходи до аналізу лексичних когезивних елементів та встановлення місця, яке займають комунікативні дієслова в системі елементів когезії тексту в різних функціональних стилях сучасної англійської мови на основі текстів Британського національного корпусу (БНК). Завдання статті: встановити когезивні зв'язки, в яких перебувають комунікативні дієслова у текстах БНК та визначити їх роль серед інших когезивних елементів сучасного англомовного тексту.

На думку М. Гонзалез, «вибір лексичної когезії зумовлений жанром, або прагматичним знанням, який поділяють члени громади про умовний клас комунікативних подій з спільною комунікативною метою» [7, с. 600]. З огляду на те, що розмір статті є обмеженим, ми зупинимося на аналізі тільки по одному уривку текстів різних стилів. М. Хоуї зазначає, що займенники складають один тип повторення, а синонімічні / антонімічні повторення складають інших тип повторення. І, таким чином, через ці повторення речення можуть мати зв'язки між собою за допомогою зв'язків між підметом, вираженим іменником, потім повтореним займенником і за допомогою цих зв'язків складається когезивна мережа [8, с. 104].

В уривку, поданому нижче ми можемо бачити, що у художньому тексті щільність комунікативних дієслів є досить високою. Так, у 1 реченні – 1 комунікативне дієслово, у реченні 2, яке є поширеним складносурядним, – 6 комунікативних дієслів, у реченні 3 – 2 комунікативних дієслова, у реченні 4 – немає, у реченні 5 – 1 комунікативне дієслово, у реченні 6 – 1 комунікативне дієслово, у реченні 7 – 1 комунікативне дієслово.

Між реченнями 1 і 2 маємо повтор комунікативного дієслова *wrote* та проста парафраза *Harsnet* – *he*. Речення 1 і 2 – поширені складні, що містять підрядні та сурядні прості. У реченні 2 ми маємо повтор *he wrote*, потім знову повтор: *wrote Harsnet*, а також повтор інфінітива *to tell* та герундій *thinking*. Це демонструє, які сильні когезивні зв'язки можуть бути у художньому тексті, особливо у складних реченнях. У реченні 3 ми маємо знову повтор *he wrote*, та сурядне *I can speak*, що є лексичним повтором комунікативного дієслова.

Текст 1

¹It is only during the time of waiting, **wrote Harsnet**, during the time without hope, that these things assume significance, only during the time without hope that one is conscious of them, that one remembers them with despair, that one anticipates them with dread. ²But I do not mean to suggest either, **he wrote**, that it was all waiting and no doing, all sitting and no action, for though it was impossible to **tell** when the beginning would come, indeed, **he wrote**, there could not have been a real beginning if it had been possible to **tell**, for if **it** had been possible to **tell** that would have meant that there had already been a beginning, no, **wrote Harsnet** (typed Goldberg), occasionally things were done, work was begun, though it was soon abandoned, it added up to nothing, it only showed me that I had been mistaken in **thinking** that I had indeed started. ³In my own case, **he wrote**, and I can **speak** only for myself, in my own case and in my own life there have been very few genuine beginnings, only three or perhaps four. ⁴There was the revulsion at the fluidity of life and the first tube of paint, the revulsion at the meticulousness of painting with a brush and the first pot of paint, the revulsion at the viscousness of paint and the first readymade, the revulsion at the arbitrariness of the readymades and the first use of glass. ⁵Perhaps, **he wrote**, that is enough for a lifetime. ⁶Four real beginnings, **wrote Harsnet**, and four real rejections: the rejection of a life without art, the rejection of art, the rejection of any form of making, and the final rejection of all absolutes and the acceptance of compromise. ⁷Four beginnings, **he wrote**, each prompted by a sense of revulsion. (A08)

Речення 3, 4, та 5 поєднуються повтором іменника *life – life – lifetime*. Воно також когезивно пов'язане з попередніми реченнями. Речення 5-7 мають повтори *he wrote – wrote Harsnet – he wrote*. Отже, ми бачимо, що в художньому тексті дієслова мовлення відіграють значну роль у когезії тексту на прикладі цього тексту. Проте, переважна більшість текстів, звичайно не має такої щільності

когезивних зв'язків, але вона є значно вищою за частотність в інших функціональних стилях.

Наступним функціональним стилем, що ми розглянемо, буде розмовний. Текст 2 є уривком розмови з БНС. С.-К. Тансканен вказує на те, що «у розмові висловлення мовців обмежені їх попередніми висловленнями, та вимовленими іншими співрозмовниками [12, с. 93]. У цьому тексті вжито 11 комунікативних дієслів: *mean, talk, think, telling, wrote, dedicated, admired, realized, mention, printed, published*. Текст 2 у цій розмові подібний до художнього тим, що вживання комунікативного дієслова мають не штампове вживання, як це може бути у науковому тексті, вони мають текстуальний зміст, але різниця у тому, що це суцільний діалог. Це обговорення книги. Когезивні зв'язки виражені іменниками, що пов'язують героїв роману та виражені рядом повторів, якими є автори романів, історії, роман та герої: *story, Jean Rhys, novel, Jane Eyre, novel, Charlotte, second edition*. Інша мережа зв'язків відображена за допомогою особових займенників. комунікативне дієслово *mean* вжито для вказівки на конкретний роман, і пов'язаний із особовим займенником, що виражає когезивні зв'язки з канвою тексту. Комунікативне дієслово *talk* – відводить до розмови про нього. Комунікативне дієслово *think* виражає незгоду, комунікативне дієслово *telling* пов'язує роман із іншим автором – Jane Eyre. комунікативне дієслово *dedicated* пов'язує роман із іншим автором – William Thackeray, і далі – з авторкою книги Ш. Бронте, з яким вживається комунікативне дієслово *admired*, комунікативне дієслово *realized* також пов'язує з William Thackeray, а комунікативне дієслово *printed* та *published* пов'язані з книгою, яка є темою цієї розмови.

- ¹ Do you **mean** the story in the book before when you were **talking** about
- ² I don't **think** it's
- ^{1A} that
- ^{2A} Jean Rhys Jean Rhys **wrote**
- ³ Yeah.
- ^{2B} a separate novel
- ⁴ Oh!
- ^{2C} **telling** taking a character out of Jane Eyre
- ⁵ The maddened wife?
- ^{2D} the mad wife
- ⁶ Yeah.
- ^{2E} and imagining what her life was like before she married him.
- ⁷ Erm the novel, the second preface the second edition of the novel **was dedicated** to William Thackeray who Charlotte **admired** tremendously.
- Mm mm.
- ⁸ With a sort of tragic turn of fate, she did not know he had a mad wife.
- ⁹ Erm erm, and er, I don't know whether Thackeray presumably he **realized** she didn't know.
- ¹⁰ Well in the third one she does **mention** er, this explanation was served directly by mistake should be made.
- Ah!
- ¹¹ Right.
- ¹² So, possibly she's faced that.
- ¹³ Yes.
- ¹⁴ Erm, the no the reception of the novel.
- ¹⁵ **It was published** in eighteen forty seven, in October, under the name Currer Bell.
- ¹⁶ The second edition was **printed** two months later, and the third, the following spring. (K60)

Наступним функціональним стилем, що ми розглянемо, буде публіцистичний. Текст 3 є уривком газетної статті газети *The Independent* з БНС. І. Бехта уточнює функції публіцистичного стилю для суспільства: «вони виконують одне соціопрагматичне завдання – формування суспільної думки у потрібному напрямку. На ефективність виконання цього завдання газети, які скеровані на різні соціальні групи, диференціюють прийоми подачі матеріалу і відбір мовних засобів» [1, с. 71]. Комунікативні дієслова є тим інструментом, який допомагає формувати думку та переконувати читача. У аналізованому

уривку тексту вжито 7 комунікативних дієслів: *believed, think, 2 said, confirmed, discussed, offers*, що за кількістю вживань рівне вживанню комунікативних дієслів у художньому тексті.

Розглянемо, які когезивні зв'язки існують у цьому тексті. У тексті розповідається про скакового коня *Dead Certain* та особливості його використання на скачках. Простий повтор назви коня *Dead Certain* поєднує речення 1, 3, 4, 5, 6, та 8. Агенції та організації скачок, такі як *William Hill, Guineas, Corals*, а також тренери пов'язують решту речень. Комунікативне

Текст 3

¹Dead Certain had been as badly affected as any, but Elsworth simply would not run a horse of that class in such a race unless **he believed** it was capable of giving of its best. ²**I think** she had done enough at the end and it was beginning to hurt,' Elsworth **said**. ³That was more a reflection on Dead Certain's ring rustiness than her stamina and Asmussen **said**: 'She's a very good filly and I'm sure she'll stay the Guineas mile because she's got such a lovely relaxed temperament.' ⁴Dead Certain's win yet again brought home the fact that there is life after the Maktooms.

⁵Toby Marten, Dead Certain's owner, paid only 5,800 guineas for her and even after stumping up £10,000 to supplement her for yesterday's race, he is still well over six figures in the plus in prize money, not to mention Dead Certain's enormous intrinsic value. ⁶William Hill made Dead Certain their 12-1 Guineas favourite but **Corals offers** only 8-1. ⁷William Hill price In The Groove, another of Elsworth's fillies, at 20-1. ⁸In The Groove, who runs at Phoenix Park on Saturday, has not achieved nearly as much as Dead Certain, but Elsworth rates them on a par. ⁹Corals cut Cacoethes from 6-1 to 5-1 co-favourite with Aliysa and Young Mother for Sunday's Prix de l'Arc de Triomphe after **it was confirmed** that Steve Cauthen will ride Guy Harwood's colt. (A2S)

believed вжито із особовим займенником, який пов'язує його з тренером Elsworth, що висловлює свою думку стосовно коня, як і комунікативне дієслово *think* та *said*. інше комунікативне дієслово *said* вжито для вираження думки про коня іншим тренером. комунікативне дієслово *confirmed* вжито для вказівки на найзника іншого коня – *Steve Cauthen*, що через когезивні зв'язки пов'язує це комунікативне дієслово з рештою тексту. Комунікативне дієслово *offers* вжито, щоб вказати, скільки інше агентство пропонує за *Dead Certain* на ставках. Та комунікативне дієслово *discussed* вжито для того, щоб уточнити характеристики коней з перегонів у газеті *The Independent*.

Отже, комунікативні дієслова разом із підметами, вираженими іменниками та особовими займенниками складають мережу зв'язків, які поєднують ці речення у когезивну мережу. Цим підтримується текстуальність та зв'язність тексту у вищеназваних функціональних стилях сучасної англійської мови. Комунікативні дієслова функціонують як синонімічні повторення для вираження когезії у різних регістах тексту. Аналіз дозволяє встановити важливість лексики в процесі організації тексту та намітити нові перспективи в дослідженні лексичної когезії.

Література

1. Бехта І. А. Прагматика оповідного дискурсу у газетно-публіцистичному стилі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/novitfilolog/12/89.pdf>
2. Бехта І. А. Текст і лінгвістика тексту // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – Львів. – 2000. – С. 570-583.
3. Кравець Л. В. Лінгвістика тексту // Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=55503
4. Стрілецька С. В. Лінгвістична характеристика лексико-семантичної когезії // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 119. – С. 233-236.
5. Ansari, H., and E. Babaii. A Cross-Cultural Analysis of English Newspaper Editorials. In *RELC Journal*, Vol. 40(2). – 2009. – P. 211-249.

6. Christiansen, T. Cohesion: A Discourse Perspective. Bern: Peter Lang, 2011. – 387 p.
7. Gonzalez, M. Evaluating Lexical Cohesion in Telephone Conversations. In *Discourse Studies*, – Vol. 12(5), – 2010. – P. 599-623.
8. Hoey, M. Patterns of Lexis in Text. Oxford: OUP, 1991. – 293 p.
9. Hoey, M. Textual Colligation: A Special Kind of Lexical Priming. In *Advances in Corpus Linguistics. Papers from the 23rd International Conference On English Language Research on Computerized Corpora (ICAME 23)*. [Aijmer, K. and Altenberg, B. Eds.]. Amsterdam: Rodopi, 2004. – P. 169-194.
10. Hoffmann, C. Cohesive Profiling: Meaning and interaction in personal weblogs. Amsterdam: John Benjamins, 2012. – 237 p.
11. Palmer, J. Coherence and Cohesion in the English Language Classroom: The Use of Lexical Reiteration and Pronominalisation. In *RELC Journal*, Vol. 30(2). – 1999. – P. 61-85,
12. Tanskanen, S.-K. Collaborating towards Coherence: Lexical cohesion in English Discourse. Amsterdam: John Benjamins, 2006. – 192 p.

Рахимова Фируза

Старший преподаватель кафедры языков

Ташкентского государственного технического университета

АУДИРОВАНИЕ—ВОСПРИЯТИЕ И ПОНИМАНИЕ УСТНОЙ РЕЧИ

Аннотация

Преподавание иностранного языка обычно начинается с занятий по аудированию, цель которых заключается в разработке аудитивных умений (обучении навыкам восприятия на слух) учащихся. Как основной вид речевой деятельности и способность к восприятию и пониманию устного текста аудитивное умение играет особую роль в изучении языка и общении. Без аудитивного умения нет и речи о формировании и улучшении других умений, таких как говорение, чтение, письмо. Автор излагает и рекомендует несколько способов формирования аудитивных умений с учётом типичных проблем преподавания иностранного языка.

Ключевые слова: аудирование, диалогическая речь, реактивный вид, аудиотекст, слуховая память, аудируемый, звукоряд.

Аудирование, монологическая и диалогическая устная речь, коммуникация, говорение, интонация, формирование слухоречемоторных образов. Аудирование выполняет важную учебную функцию—введение языкового материала в учебный процесс, с которого начинается его усвоение в устной форме. Сегодня изучение иностранных языков является общепризнанной необходимостью и имеет прагматическую направленность. Евростандарт предлагает общую для всех языков шкалу уровневого описания коммуникативной компетенции по каждому из пяти основных видов речевой деятельности: *аудирование, чтение, письмо, монологическая и диалогическая устная речь.*

Аудирование, наряду с говорением, обеспечивает возможность общения на иностранном языке. В отличие от говорения, аудирование - рецептивный вид речевой деятельности. Основная форма его протекания - внутренняя, невыраженная. И, тем не менее, слушающий по каналам обратной связи воздействует на акт коммуникации. Его реакция (мимика, жесты, смех, реплики) оказывают на речь говорящего немедленное влияние. Аудирование является, таким